

Łąka

Położona przy ścieżce rowerowej łąka, podobnie jak większość zbiorowisk łąkowych w naszej szerokości geograficznej jest

Fot. M. Kupczyk

zbirowiskiem półnaturalnym, zależnym od działalności człowieka. Istnienie łąk jest uwarunkowane wykonywaniem koszenia lub wypasu, a czasem także nawożenia i regulacji stosunków wodnych (melioracje). Pod określeniem zbiorowiska łąkowe funkcjonują zarówno intensywnie wykorzystane gospodarczo, często i obficie nawożone wysokoproduktywne łąki wielokośne (są to wtedy typowe zbiorowiska antropogeniczne), jak i ekstensywnie użytkowane (np. jako ściółka dla bydła), jednokośne i nienawożone łąki wilgotne lub mokre. Takie zbiorowiska różnią się bardzo od siebie składem gatunkowym, bogactwem florystycznym i zajmowanymi siedliskami ale wspólną cechą pozostaje to, że są zbiorowiskami bezdrzewnymi, tworzonymi w znacznym stopniu przez rośliny trawiaste, z udziałem innych, często barwnie kwitnących bylin.

Roślinność tej łąki tworzy bardzo dynamiczny kompleks. Poszczególne płaty roślinności różnią się znacznie między sobą, tworząc mozaikę powiązanych ze sobą fitocenozy. Jest to związane zarówno z ukształtowaniem terenu jak i częstością koszenia lub też brakiem jakichkolwiek działań gospodarczych wykonywanych przez człowieka. Najbliżej jeziora w miejscu najniższym położonym i najbardziej wilgotnym, granicząc z wysokim szuwarem trzcinowym (zwanym także szuwarem właściwym tworzonym przez trzcinę

Na pierwszym planie szuwar wielkoturzycowy (Fot. M. Gawlak)

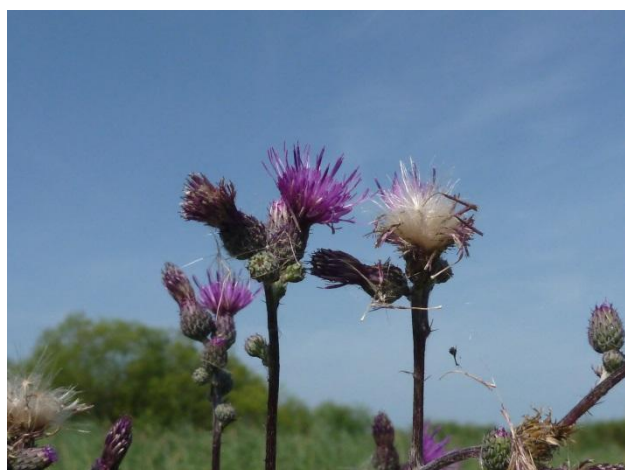
Kosaciec żółty (Fot. T. Kałuski)

pospolitą *Phragmites australis*) wykształcają się zbiorowiska **szuwarów wielkoturzycowych** z turzycą zaostrzoną (*Carex gracilis*) i turzycą błotną (*Carex acutiformis*). Skoszone w trakcie kwitnienia turzycy mogą być stosowane jako pasza dla zwierząt. Obok turzycy znajdziemy tu także inne gatunki miejsc podmokłych: niezapominając błotną (*Myosotis palustris*), kosaćca żółtego (*Iris pseudacorus*), karbieńca pospolitego (*Lycopus europaeus*), przytulię

bagienną (*Galium uliginosum*) i sit rozpięchły (*Juncus effusus*). Nieco bliżej ścieżki pojawiają się płaty roślinności zdominowane przez **trawy**. Znajdziemy tu tworzącego duże kępy śmiałka darniowego (*Deschampsia cespitosa*), oraz rozrastającą się w darnie kłosówkę wełnistą (*Holcus lanatus*). Łąki ze znaczącym udziałem śmiałka darniowego powstają na skutek zaniedbań pielęgnacyjnych, przede wszystkim w wyniku braku regularnego niskiego koszenia. Trawa ta jest traktowana jako uciążliwy chwast łąkowy i ma małą wartość pastewną, podobnie jak drugi występujący tu licznie gatunek: kłosówka wełnista. Między roślinami trawiastymi występuje wiele roślin dwuliściennych, z których najbardziej widoczny jest kwitnący na różowo ostrożeń błotny (*Cirsium palustre*) –kolczasta łodyga tej

Śmiałek darniowy (Fot. M. Gawlak)

Ostrożeń błotny są prawdziwą ozdobą tej łąki. Tutaj w trakcie przekwitania (Fot. M. Gawlak)

rośliny może wyrastać nawet do 2 metrów wysokości, górując nad całą łąką. Równie kolorowo prezentują się krwawnica pospolita (*Lythrum salicaria*), żywokost lekarski (*Symphytum officinale*), sadziec konopiasty (*Eupatorium cannabinum*), mięta nadwodna (*Mentha aquatica*), firletka poszarpana (*Lychnis flos-cuculi*), groszek żółty (*Lathyrus pratensis*), komonica błotna (*Lotus uliginosus*), kielisznik zaroślowy (*Calystegia sepium*), babka lancetowata (*Plantago lanceolata*). Po bokach łąki, m.in. w pobliżu mostka wykształciły się fitocenozy złożone głównie z wysokich

bylin

dwuliściennych

twz.

ziolorośla.

Firletka poszarpana (Fot. M. Gawlak)

Tojeść pospolita (Fot. M. Gawlak)

W kompleksach łąkowych takie zbiorowiska rozprzestrzeniają się na wszystkie dostatecznie wilgotne, a jednocześnie niekoszone, lub koszone tylko wyjątkowo miejsca. W ziołoroślach takich znajdziemy tojeść pospolitą (*Lysimachia vulgaris*), wiązówkę błotną (*Filipendula ulmaria*), rutewkę żółtą (*Thalictrum flavum*), kozłka lekarskiego (*Valeriana officinalis*) czy czyścica błotnego (*Stachys palustris*). Między roślinnością zielną napotkać możemy podrośnięte już krzewy wierzby szarej, tzw. łozy (*Salix cinerea*). Pojawienie się krzewów w fitocenozach łąkowych, podobnie jak występowanie ziołorośli świadczy o zaprzestaniu użytkowania przez człowieka i wskazuje na rozpoczęcie procesu

sukcesji wtórnej.

Sukcesja wtórna - jest procesem przekształcania się już istniejącego ekosystemu (np. półnaturalnego albo antropogenicznego), w trakcie którego zachodzą zmiany jego składu gatunkowego i warunków środowiska abiotycznego. Sukcesja ekologiczna jest procesem długotrwałym, zmierzającym do odtworzenia w pełni stabilnego i trwałego zbiorowiska **klimaxowego**, którego charakter zależy od lokalnych warunków środowiskowych. W Polsce taką sukcesję najczęściej możemy obserwować na terenach porolnych, przede wszystkim polach i łąkach odłogowanych. W naszych warunkach klimatyczno-geologicznych zbiorowiskami klimaxowymi dla większości fitocenozy antropogenicznych są zbiorowiska leśne.

Przekształcanie łąki w zbiorowisko leśne jest procesem stopniowym, w którym obserwować możemy stadia pośrednie. Rozwój wysokich bylin jest jednym z pierwszych stadiów sukcesji w kierunku leśnych zespołów łąkowych. Zaniechanie koszenia umożliwia także wkroczenie na teren fitocenozy krzewów. Stopniowy rozwój zarośli tworzonych głównie przez szerokolistne wierzby wpłynie na zmianę właściwości gleby oraz mikroklimat, stwarzając dogodne warunki wzrostu gatunkom leśnym. Razem z krzewiastymi wierzbami pojawiają się siewki drzew: olszy i jesionu tworząc zaczątek łągi jesionowo olszowego. Działalność człowieka może na

Ziołorośla z krwawnicą pospolitą i tojeścią pospolitą – jeden z pierwszych etapów zarastania łąki (Fot. M. Gawlak)

każdym etapie zahamować lub zatrzymać proces sukcesji wtórnej. Nawet rzadkie koszenie jest w stanie wyeliminować młode krzewy i drzewa dając ponownie możliwość wzrostu gatunkom typowo łąkowym.

Trawa czy turzyca?

Zarówno trawy (Poaceae) jak i turzyce (Carex) należą do klasy roślin jednoliściennych. Wytwarzają wiązkowy system korzeniowy i mają niepozorne, wiatropylne kwiaty. Często

Kwiatostan turzycy (Fot. T. Kałuski)

wykazują też podobny pokrój – mogą tworzyć kępy, lub dzięki wykształceniu zakorzeniających się rozłogów wytwarzają dość gęste darnie. Obie grupy są więc często mylone. Jednak jest wiele cech morfologicznych odróżniających turzyce od traw. Wystarczy się trochę dokładniej przyjrzeć łodygom i liściom, by dość łatwo zaszeregować rośliny do odpowiedniej grupy. Łodyga turzycowatych jest najczęściej trójkanciasta, pełna w środku, ze słabo widocznymi węzłami i międzywęzłami. Liście wyrastają więc na trzy strony i leżą w efekcie na trzech prostnicach. Łodyga traw jest zazwyczaj obła, zróżnicowana na puste międzywęzła, rozdzielone pełnymi węzłami (potocznie zwanymi kolankami). Liście traw wyrastają zawsze na dwie strony i są umieszczone na dwóch prostnicach. Zarówno u traw jak i turzyc liście składają się z blaszki i pochwy, jednak u turzyc pochwy są zamknięte i nie występuje tzw. języczek (błoniasty twór na granicy pochwy i blaszki).

Rośliny użytkowe

Łąki to jednak nie tylko pasza lub ściółka dla zwierząt. Wiele bylin rosnących na łąkach to rośliny lecznicze, stosowane w ziołolecznictwie od wieków. Należy do nich chociażby często spotykana babka lancetowata (*Plantago lanceolata*), która podobnie jak babka zwyczajna (*Plantago maior*), stosowana jest w przypadku stanów zapalnych skóry, ukąszeń owadów, a także niezłytu dróg oddechowych. Inną rośliną wartą zapamiętania jest pięciornik gęsi (*Potentilla anserina*) działający rozkurczowo na mięśnie gładkie, a także mający działanie ściągające i przeciwzapalne. Kolejnym gatunkiem wykorzystywanym w medycynie już

Babka lancetowata – gatunek często spotykany na łąkach (Fot. M. Gawlak)

w czasach antycznych jest żywokost lekarski (*Symphytum officinale*). Polska nazwa wskazuje że roślina ta „żywi kości”, natomiast słowo *symphytum* w grece oznacza łączenie, zrastanie. I rzeczywiście w medycynie klasztornej stosowano żywokost w leczeniu ran oraz złamań kości, a także przy zapaleniach mięśni i ścięgien. Na uwagę zasługuje też kozłek lekarski (*Valeriana officinalis*), którego korzeń zawiera kwas walerianowy i ma działanie rozkurczowe i uspokajające.

Kwitnący żywokost lekarski (Fot. T. Kałuski)

Kozłek lekarski (Fot. M. Gawlak)

Opracowała: mgr Magdalena Gawlak
Opiniował: dr hab. Julian Chmiel (prof. nadzw.)